

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

304 פ"ק פ"ח ויחי תפ"ח סנה ז' פ"א י"ן 304

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: סגולת חודש טבת

כמו כן, כתב בספר בני יששכר השבט השייך לעניינו של החודש הוא שבט דן לפי החלוקה ע"פ סדר החנייה של השבטים.

ובמדרש מסופר כי כאשר הגיע תורו של דן להתברך, הוא נכנס אל אביו בחשיכה ובנכאות רוח, כאומר, 'איזו ברכה תברכני, בשעה שיותר מבן יחיד אין לי ואף הוא חרש שאינו שומע' (סוטה יג), אמר לו יעקב אבינו, איעצך – לישועתך קיויתי ה', קווה אליו בכל ליבך ונפשך, זכור כי יש מנהיג לבירה והכל בחשבון, האמן בו, בטח בו, וקווה אליו כי רק בכוחו להושיעך.

דן קיים את ברכת אביו, התחזק באמונה תמה בישועת ה', וזכה שמבנו יחידו זה נתרבה שבטו להיות ל'ארבעה ושישים אלף וארבע מאות' ראשי אב – שבט דן הוא השני בגודלו במנין השבטים.

החפץ חיים על התורה בפרשת השבוע כותב כך: "המתבונן בקורות הדורות יראה דבר פלא, שלבנימין היה 'עשרה בני' קדושים בריאים ושלמים, ואילו לאחיו דן לא היה כי אם בן 'אחד יחיד ומיוחד', והיה נראה שעל דן לקנא בבנימין... אמנם כל זה אינו אלא בהבטה חיצונית לזמן קצר, כי הרי בסוף דבר עלה מנין בני דן לארבעה ושישים אלף, לעומת בני בנימין שלא היו אלא 'חמישה ושלשים אלף'. 'הא לך', מסכם החפץ חיים, 'שלא הנראה לאדם בזה העת – היא ההבטה הנכונה על הקורה בעולם, והבורא מנהיג את עולמו בחשבון, פעמים שחשבון זה מתגלה לנו אחרי שנים, פעמים לאחר דורי דורות, ופעמים שלא יתגלה לנו לעולם, אך מאמינים בני מאמינים אנו שכך הוא'.

לעומת זאת הרשב"ם מפרש, שרמז יעקב אבינו בברכתו לשבט דן לימים העתידים לבוא בתקופת "עיקבתא דמשיחא", כאשר המלחמות יהיו כבדות מנשוא, או אז יתגבר עליהם שבט דן. הפסוק "דן ידן עמו", רומז אפוא לתקופה של "כי ידן ה' עמו" שנאמרה בפרשת האזינו (דברים לב, ל"ו) תקופה העתידה להיות בימות המשיח, ואז נזדקק לכח המיוחד של דן ולברכה המיוחדת של "לישועתך קויתי ה'" כדי לנצח את האויבים בעת הגאולה.

והנה, כתב רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן איש חי (שנה ראשונה פרשת וישב סעיף כ"ח): ומנהגינו להדליק שמן למאור לכבוד נשמת רבי מאיר בעל הנס זיע"א, ביום ראש חודש טבת. ע"כ.

וכך כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י בספרו מועד לכל חי (סימן כ"ז סעיף ע"ו) וז"ל: כיוצא בזה המציא לנו חידוש זה בני נאמן אברהם אוהבי נר"ו בספרו והוכיח אברהם פרק יב דף מז ע"א, דראוי והגון לכל בר ישראל שיתנדב בימי חנוכה ובפרט ביום ראש חודש טבת לקופת התנא האלה"י רבי מאיר בעל הנס

כתב בספר יצירה (פרק חמישי משנה ט'): המליך אות ע' ברוגז, וקשר לו כתר, וצר בהם גדי בעולם וטבת בשנה. ומבואר, כי האות שכנגד חודש טבת היא האות ע'.

וכתב רבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל שבשביל לדעת את מהותה של האות ועניינה, יש לבדוק היכן היא מוזכרת פעם ראשונה בתורה.

ובענין האות ע' היא מוזכרת לראשונה בפסוק השני בתורה "וחושך על פני תהום". וכתב על כך בספר פרי צדיק (לו' חנוכה ור"ח טבת אות יח) וז"ל: ואות ע' שהוזכר ראשונה בתורה הוא אחר תיבת "וחושך על פני תהום", ובכל מקום שנזכר ראשונה בתורה שם הוא שורש כח האות, וכמו שלמדו (בבא קמא נה). על אות ט' שהוא לטובה הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה שמבראשית עד "וירא אלקים את האור", לא כתב ט'. וכן איתא (בראשית רבה יז ו) מתחילת הספר עד כאן אין כתיב ט', כיון שנבראה נברא שטן עמה. וכן הע' שנכתב בראשונה אחר תיבת וחושך וכו'. ע"כ.

כלומר חודש טבת הוא כנגד ימי הרעה, כדברי הזוה"ק (פרשת פינחס דף רנט.) על הפסוק "והמים היו הלוך וחסור עד החודש העשירי" - דא טבת דהא כדן ימי הרעה הוו. ע"כ. כמו כן אומר הזוה"ק פרשת שמות (דף יב.) על הפסוק "ותצפנהו שלשה ירחים", שהכוונה היא לחודשי תמוז אב וטבת, שהוא שלשה חודשים קשים לעם ישראל, וז"ל: ותצפנהו שלשה ירחים, אלין תלת ירחין דדינא קשיא שריא בעלמא, ומאי נינהו תמוז אב טבת.

אולם דוקא בחודש זה מאירה האות ע' המסמלת על עינו של הקב"ה, שבחודש זה ניכר ביתר שאת, שהקב"ה מסתכל עלינו ומשגיח עלינו.

רבי יעקב עמדין דימה זאת לאשה המסתכלת מעזרת נשים דרך המחיצה, הרי צמצום הראיה הוא הרבה יותר כשיש מחיצה וצריכה לצמצם אישון העיניים בין נקבי המחיצה בכדי לראות את האותיות של הספר תורה בשעת הגבהתו, משא"כ כשלא היה מחיצה, לא היה צמצום הראיה כלל. מי שנמצא בעזרת גברים רואה רק מחיצה, ומי שנמצא בעזרת נשים רואה תמונה בהירה.

כך אנו בחודש טבת נדמה לנו שיש מחיצה של ברזל והסתר פנים, אולם האמת היא כי הקב"ה מציץ מן החרכים בהשגחה יתירה.

מזלו של חודש טבת הוא גדי, הגמרא במסכת שבת (עז.) מתארת דו שיח מעניין בין ר' זירא לרב יהודה ובו נשאל רב יהודה מדוע הולכות העיזים לפני הכבשים, וענה "כברייתו של עולם דברישיא חשוכא והדר נהורא", שכן העיזים הם כהות. הגדי, בנה של העז, מסמל את החושך ממנו מגיע האור.

זיע"א, וישלחו המעות לאדמת קדש קרתא דשופריא טבריה
תבנה ותכונן, ליד חכמי ורבני עיר הקודש הנזכרת, והוא דבר
גדול בימים האלה לעשות כזאת, ויראה פועל ה' מפלאות
תמים דעים, עיין שם בטוב טעם ודעת, והן אמת דבכל עת
ובכל זמן חיובא רמיא עלן להיות דעתן עליו בכל עסקנו ובכל
מעשה ידינו, ועל כל צרה שלא תבא להפריש לעילוי נשמת
הצדיק רבי מאיר בעל הנס זיע"א, ולשלוח המעות למכון
שבתו, כי ממקומו הוא יפן ברחמיו להתפלל בעדינו. לפני שוכן
מעונה, ומידע ידוע שאין תפילתו חוזרת ריקם, כל שכן וקל
וחומר בחנוכה, ושבח לה' יתברך דגם אשר הם חיים הצדיקים
היושבים שם מתפללים בעד המתנדבים, ולומדים בעד
הצלחתם, וזכות גדול צריך כדי שיזכה האדם להתנדב לשם
שב"ו, נפש היפה גם חסידא רבי מאיר בעל הנס זיע"א, והוא
בדוק ומנוסה דאשר הם מבני היכלא דמלכא יש להם הארה
גדולה מהצדיק, ובעינינו ראינו ואבותינו ספרו לנו כמה ענינים
נפלאים שאירע לשלוחי עיר הקודש טבריא תבנה ותכונן
במהרה בימינו, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, ואין כאן
מקומו להאריך בזה. עכ"ל.

וצריך ביאור מה עניינו של רבי מאיר אל חודש טבת?

ומצאתי בספרו של הגאון המקובל רבי בכור חיים דוד סתהון
זצוק"ל בספרו טל תורה (הובא בסוף ספר קרבן אליצור דף ל"ז
אות ז) אחר שמביא דבחודש טבת טוב לידור לעילוי נשמת רבי
מאיר, הוא מסביר, כי רבי מאיר הוא ביטל "קליפת טבת",
והיא קליפת כלב, כאשר מפורש כל זה בספרי הראשונים
הובא דבריהם בילקוט ראובני פרשת בשלח.

ויש לפרש, כי קליפת טבת עניינה הסתר פנים, אולם רבי
מאיר עניינו גילוי האמונה שהרי בתורתו של רבי מאיר מצאו
כתוב "כתנות אור" במקום "כתנות עור". שכן, "כתנות עור"
עניינו לכסות, ומסמל את ההסתר פנים, אולם "כתנות אור"
מגלה את האור הטמון בתוך ההסתר, וזה כוחו של רבי מאיר.

ויש לומר כי קליפת טבת היא קליפת הנצרות שכוחה מתגבר
בחודש טבת, בה יש את חגם של הנוצרים בתחילת השנה
החדשה. ודוקא רבי מאיר שהגיע מנירון קיסר (גיטין נו),
ששייך לקליפה טמאה זו, הוא היכול לבטלה ולמגר אותה.

מטעם זה, מגלה לנו רבי מאיר כי הזקוק לישועה יאמר "אלהא
דמאיר ענני" (עבודה זרה יח.), ולכאורה, הרי שם אלהים מידת
הדין הוא, וכיצד מבקש הוא רחמים על ידי שם אלהים?

אולם יש לומר, כי רבי מאיר מגודל האמונה ובטחון מלמדנו,
כי אין דין כלל וגם הדין בשורשו הוא רחמים, ורק לעינו
הגשמיות נראה זה כהנהגה של דין. ורבי מאיר, מאיר לנו את
שם אלהים שבעצם רחמים הוא.

כמו כן רבי מאיר נקבר בעמידה, כפי שכתב רבי חיים ויטאל
בספר שער הגלגולים (הקדמה ל"ז) אחר שהביא מקום קבורת
התנאים והאמוראים בצפת וטבריה כתב: "לדרום של טבריה
בלכתך אל מרחצאות של המים החמין, יש שם קברות צדיקים
רחוקים זה מזה ואינם במקום. וכבר הוזכרו בספר היחוס
והם: רבי מאיר ורב ירמיה וכו'. ונלע"ד כי הורה מורי רבנו
האר"י ז"ל על רבי מאיר שהוא קבור מעומד, כמו שאומרים
בני אדם וכו'. ע"כ.

וכתב רבינו יוסף חיים בספרו בן יהודע על מסכת קידושין
(לו.) טעם לכך, שם הגמרא מציינת את המחלוקת בין רבי
יהודה לרבי מאיר, שכאשר אין ישראל עושים רצונו של מקום
שלדעת רבי יהודה הם נקראים "עבדים" ואילו דעת רבי מאיר
"בין כך ובין כך קרויים בנים".

וכתב רבינו יוסף חיים על דברי הגמרא וז"ל: ובזה יובן בס"ד
הטעם שנקבר רבי מאיר מעומד כמ"ש רבינו מוהרר"ו ז"ל
בסוף שער הגלגולים, והיינו מפני שבסברתו נעשה עמידה
לישראל בעולם דאין נופלים אפילו כשאין עושין רצונו של
מקום. עכ"ל.

ולפי דבריו יש לומר, כי רבי מאיר מלמד אותנו ענין האמונה
והבטחון בה', בכל עת ובכל מצב, גם בחודש טבת, וזה נותן
לנו כח ועמידה בעולם השפל הזה אשר בהנסתר בו רב על
הגלוי.

עוד יש לפרש בדרך זו, הירושלמי (נדרים פ"ט ה"א, ובמועד קטן
פ"ג ה"א) מביא מעשה בזקן אחד שנדר נדר והתחרט עליו, ובא

לבקש שיתירו לו את הנדר. אולם אף חכם לא הצליח למצוא
פתח לנדרו, עד שהגיע רבי שמעון בן אלעזר (שהגמרא בחולין ו.
אומרת, שהיה תלמידו המובהק של רבי מאיר) ובחכמתו הצליח
למצוא לו פתח. כשבאו לשבחו על חכמתו הגיב, כי אין זה
מחכמתו אלא "מקלו של רבי מאיר היתה לי והיא היתה
מבינתו דעת".

ויש להבין, מה מעלת מקלו של רבי מאיר המועיל לתוספת
דעת וחכמה?

מצינו אצל יעקב אבינו שאמר (וישלח ל"ב, י"א): "כי במקלי
עברתי את הירדן הזה". ומפרש בספר דגל מחנה אפרים (פרשת
וישלח): "עוד יש לפרש, כי במקלי עברתי את הירדן הזה. על
דרך שסיפר אדוני אבי זקני נשמתו עדן זללה"ה שפעם אחת
עבר את נהר הנעסטר בלי שום שם רק היה מניח חגורו ועבר
עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר, וזה יש לומר שרימז
יעקב אבינו ע"ה במקלי גימטריא יעקב היינו בשמו שהוא
יעקב מידת אמת והיינו לגודל אמונה שלו בזה עברתי את
הירדן והבין".

נמצא כי "המקל" מרמז על ענין הבטחון והאמונה בה', ובא
תלמידו של רבי מאיר ואומר, כי מקלו של רבי מאיר לימדו
דעת, היינו מחמת האמונה והבטחון שלימדו רבו רבי מאיר,
זכה להצלחה בתורה יותר משאר חבריו.

בדרך זו יש לבאר את הברכה "ישימך אלהים כאפרים
וכמנשה".

ושוב נשאלת השאלה, הרי שם אלהים מידת הדין הוא?

אלא כאשר יעקב אבינו מברך את מנשה ואפרים ומניח את
שני ידיו עליהם, הוא משכל את ידיו ומניח את ידו הימנית על
ראשו של אפרים הקטן, הריח באותו רגע יכול היה מנשה
לומר: "סבא, טעית! אני הבכור, שים את ימינך כאן על ראשי".
אבל הוא שותק. כמו כן כאשר יוסף מתערב ואומר לאביו:
"לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשי". יכול היה
אפרים לומר: "סליחה אבא מדוע אתה מתערב?! סבא יודע
מה הוא עושה" – אבל גם הוא שותק.

בזה יש לבאר את ברכת האב: "ישימך אלהים כאפרים
וכמנשה", כאשר רואה אתה מידת הדין הנרמזת בשם אלהים,
תתנהג כמנשה ואפרים ששתקו וקיבלו באהבה את ההנהגה
איתם, ובזה ממתק את הדינים וממשיך עליו ברכה וישועה.

עשרה בטבת:

כתב החת"ס (תורת משה עה"ת חומש ויקרא דרוש
לז' באדר) וז"ל: הטעם שקבעו תענית על מצור
העיר, הלוא היתה ירושלים כמה פעמים במצור,
בימי פרעה, נבוכנצר וכדו'. רק הטעם הוא דמה
שהיתה העיר בטרדת המצור שתי שנים ומחצה זו
מחמת שבאותו יום שסמך מלך בבל למטה על
ירושלים כמו כן ישבו בית דין שלמעלה אלו
מיימינים ואלו משמאילים, עד שגברו המשמאילים
ונחרב הבית, והנה אין לך שנה שקללתה מרובה
מחברתה, וכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו
נחרב בימיו, נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן
חדש, וזהו בכל פעם שמגיע אותו יום של עשרה
בטבת שהתחיל אז למעלה משפט החורבן כמו"כ בכל
דור ודור יושבים בית דין של מעלה וגוזרים החורבן
של כל שנה ושנה. וידוע שעל צרה שעברה כמו יום
שמת בו אביו ואמו אין אנו מתענים בשבת, אבל
תענית חלום מותר להתענות שבשביל עונג שיש לו
שמבטל צרה העתידה לבוא עליו, לא מעונה הוא,
הלכך תענית תשעה באב זהו רק על צרה שעברה
לא דחו שבת, אבל תענית עשרה בטבת זהו על
ביטול צרה העתידה עונג הוא והיה דחי שבת.